

ЗАМОК НАД СТУБЛОЮ

Клевань – мальовниче волинське селище. Тут над річкою Стублою стоїть старовинний замок, споруджений у 1495 році українським магнатом Федором Чарторийським.

Споруда будувалась за всіма правилами тодішнього фортифікаційного мистецтва: міцні фундаменти, товсті чотириметрові мури, глибокі підземелля.

В арсеналі замку налічувалось близько тридцяти важких чавунних гармат, у коморах і льохах не бракувало пороху, селітри, чавунних ядер, мушкетів та гаківниць. Посеред подвір'я під навісом стояли два величезних казани, в яких варили смолу – гаряче пригощення ворогові. На ручних жорнах перемелювалось вапно, щоб запорошувати нападникам очі.

Перед входом до замку височить чотирикутна вежа. Кам'яний міст XVII століття появився тут на місці ланцюгового мосту. З південного заходу збереглась напівзруйнована вежа з бійницями. Оточений в давнину з усіх боків наповненими водою ровами замок служив надійною фортецею під час нападу турків і татар.

Та не тільки за фортецю правив Чарторийському клеванський замок. Кам'яна міць мурів та веж мала також вселяти страх і тримати в покорі під'яремний люд. У ті похмурі часи смерть простолюдина під батогами магнатських слуг була буденним явищем. Отож, аби вчасно придушувати заворушення серед підда-

пам'ять зберегла чимало переказів. В одному з них розповідається про каторжну працю на будівництві замку безправних кріпаків, зігнаних гайдуками з сіл Рудої, Дерев'яного, Деражного, Голишева, Грабова. Босі, обдерті, виснажені, вони працювали на магната, наче впряжені в ярма воли. Щоб селяни не розбіглися, за ними назирці ходили князівські погоничі. Цеглу, що випалювалась у чо-

тирьох цегельнях, треба було носити через болото. Коли носії від втоми валилися з ніг, розлючені наглядачі нещадно били їх канчуками або шкіряними гарпуніками. Скарний магнат на харчування робітних людей відпускав мізерну кількість пшона, конопляної олії та чорного, як земля, хліба. Від голоду, холоду та тяжкої праці багато людей вмирало.

Зберігся також переказ про те, як окатоличений нащадок Михайла Чарторийського князь Юрій, об'їжджаючи свої володіння, побачив у селі Дерев'яному дуже вродливу дівчину Оксану. Захопившись красунею, хтивий магнат звелів гайдукам підступно схопити її та спровадити у свої пишні покої. Та горда дівчина знехтувала панські залицяння і сиділа в панських покоях, відмовившись навіть від їх.

Княжі слуги вивідали, що Оксана кохає сільського парубка Василя. Восени буцімто й весілля збирались справити. Це вкрай розлютило вельможу, і він вирішив жорстоко помститись. Отож, ніби між іншим, подікався, чому б Оксані, раз вона вже так кохає свого нареченого, не прискорити весілля. Він, мовляв, хоче бачити Оксану щасливою і не пошкодує для неї нічого...

І ось молодята стали на рушник. У церкві було повно людей, співав церковний хор, мерехтіли воскові свічки. Та все це не тішило Оксану. Обличчя її було бліде, губи посиніли, а в очах причайвся глибокий смуток. Підказувало дівоче серце: щось недобре затіяв князь.

Після вінчання, коли Василь і Оксана виходили з церкви, наскочили на них панські гайдуки, потягли до воза, вперіщили батогами баских коней і помчали до замку. В панських покоях музики грали, лунали веселі пісні... Під оту музику, під сміх і регіт п'яних мерзотників гайдуки кинули молодят до похмурого підземелля й замурували живцем.

З того часу прокляв народ ненависний замок князів Чарторийських. І коли хтось проходив близько, то неодмінно тричі хрестився, нашіптував молитву й чим-скоріше минав мури, під якими зотлілі серця Оксани і Василя.

...Настав 1648 рік. Запалахотіло полум'я Визвольної війни українсь-

15

над безправним людом, магнатів потрібні були мурі, вежі, порі підземелля і безсердечні гай-

замку в Клевані часто відбувалися бучні бенкети. До весільного оддала з'їжджалися очі до орґій від Радзівілли, Корецькі, Санґуш-Соломирецькі, Потоцькі, Любомирські, Конєцпольські, Сапєги і Рязькі. Відвідували Чарторийські й польські королі. Наїзди пихатого панства були для селян пекельною карою. Щоб нагодувати оту аю дармоїдів, з кріпаків дерли три пари: ланове, воловщизну, подимшарварочне. Для потреб замку в іян забирали гусей, курей, качок, осят. Великим лихом були для дей полювання. Траплялося, що нати — помилково або й зумисне тріляли в загонича, а потім ставива улокій його душі копійчану свічку. Про замок над Стублою людська

імена Богдана Хмельницького, Максима Кривоноса, Івана Богуна, Мартина Пушкаря... Невдовзі стяги козацької визвольної армії переможно замайоріли в Острозі, Бродові, Оженіні і Млинові. Загони повстанців з'явилися й під Клеванию.

Чарторийський розгубився. Магнат одразу збанув, що пощади йому не буде. Він утік, залишивши для оборони замку королівських рейтарів та німецьких найманців.

Рано-вранці 30 вересня 1648 року козаки отамана Кочка з усіх боків оточили княжий замок. Відкривши вогонь з гармат, вони штурмом взяли це осине гніздо.

Нині колишній магнатський замок став власністю народу. Тут розмістилося професійно-технічне сільськогосподарське училище, де вчать нащадки тих, хто кров'ю і потом зросив українську землю.

Лаврентій КРАВЦОВ.

Клев тракт 21 бер 2008р.